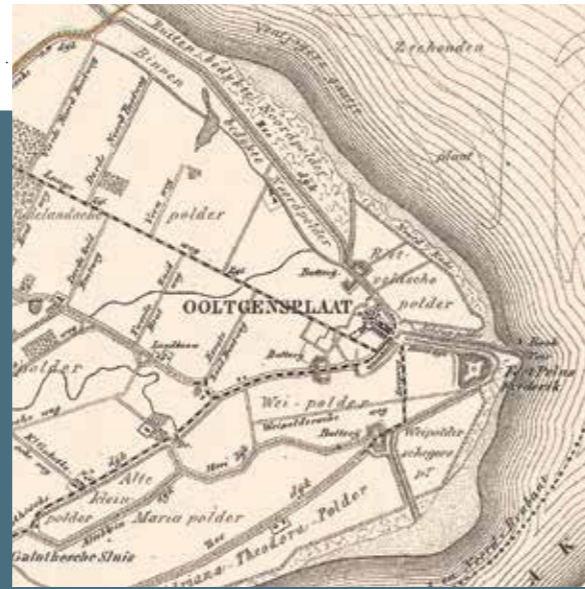

Een wandeling door vestingdorp Ooltgensplaat

Wist u dat er in Ooltgensplaat ooit een rederijderskamer was? De gevelsteen is er nog. Hij is te zien aan de buitenzijde van het raadhuis, bij de ingang van de waag. Wel eens gehoord van de zeventiende-eeuwse Slag op het Slaak? Ook daarover kom je van alles te weten tijdens de dorpswandeling: de Watergeuzen versloegen de Spanjaarden met veel machtsvertoon. Op het water, niet ver van Ooltgensplaat.

“De Spanjaarden wilden Willemstad en Ooltgensplaat bezetten, maar de Watergeuzen hebben dat voorkomen. Het was een grote zeeslag op het Slaak, een water ter hoogte van waar nu Nieuw-Dossemeer ligt”, zegt Bas de Vos, die de dorpswandeling samen met Bram den Exter opzette. Als gids hebben ze al vele belangstellenden rondgeleid door Ooltgensplaat.

Strategische ligging

“Ik heb hier altijd gewoond, dus dan ken je de verhalen. De wandelingen starten bij het weeghuisje. Daar vertellen we over het fort, de inpolderingen en het ontstaan van het havenkanaal. Die Slag op het Slaak geeft wel aan hoe belangrijk Ooltgensplaat was. Natuurlijk door de strategische ligging. Dat zagen de Fransen later ook.”

Tijdens de dorpswandeling krijgen de deelnemers een beeld van het vestingdorp dat Ooltgensplaat ooit was. Behalve het fort telde het dorp ook drie redoutes, waarvan er nog twee zichtbaar zijn als contouren, en een aarden wal, die tegenwoordig fungeert als wandelpad. De witte brug, die nu alleen nog bestaat in

de volksmond, vormde ooit de ingang van de vesting tussen het Weespad en de Langeweg.

En zo gaat het maar door met de interessant weetjes. Het raadhuis met een niet geblinddoekte Drouwe Justitia, de monumentale Doorstraat, notabelen als Pieter Bigge en Anthony van Weel, burgemeester en lid van de Eerste Kamer, de in heel Nederland bekende zaadhandelsbedrijven – het gaat allemaal leven tijdens de dorpswandeling.

Een aanwinst

Evenals de geschiedenis van Fort Prins Frederik. “Een interessante plek”, zegt Bas de Vos. “Mooi dat het historische fort en het schootsveld weer zichtbaar worden. De restauratie en herbestemming kosten veel geld, maar het kan ook veel opleveren voor de toeristische en economische ontwikkeling van Ooltgensplaat. Het fort en het dorp kun je niet los van elkaar zien. Ondernemers krijgen kansen. Zo kan Fort Prins Frederik straks een katalysator zijn. Een aanwinst.”

‘Wij zijn erfgoed, al sinds de dertiende eeuw’

“Wat het waterschap te maken heeft met erfgoed? Wij zijn erfgoed”, zegt Leo Stehouwer, tot voor kort heemraad van waterschap Hollandse Delta.

“Al sinds de dertiende eeuw, toen het eerste waterschap in Holland ontstond. De aanduiding heemraad stamt ook uit die tijd. Heem betekent thuis, omgeving.” Binnen het college van dijkgraaf en heemraden had Stehouwer erfgoed in zijn portefeuille. “We hebben ook veel objecten van soms heel oude polders. Dat willen we goed bewaren en toegankelijk maken, digitaal of in gedrukte vorm. Daarnaast zijn er natuurlijk de polders, de dijken en kreken, de sluizen en inlaten. Uroeger braken we objecten die geen functie meer hadden weleens af, maar nu houden we ze gelukkig vaker in stand en kijken we of ze een nieuwe bestemming kunnen krijgen.” Stehouwer

Bij de Weel staat een handwiel van het waterschap.

Doormalig heemraad Leo Stehouwer.

noemt het gemaal De Leeuw van Putten in Spijkenisse als voorbeeld. Naast de rol die het nog altijd speelt op het gebied van de waterbeheersing, is het ook een opstaplocatie voor de fluisterboot én educatieve tentoonstellingsruimte.

Kreken 2.0

Waterschap Hollandse Delta was nauw betrokken bij de totstandkoming van het rapport ‘Kreek in Zicht. Ontdek de nieuwe betekenis van het historische krekenselsel’ van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee. Door dat rapport staan de kreken op Goeree-Overflakkee opnieuw in de belangstelling.

Deze restanten van getijdengeulen zijn cultuurhistorisch erfgoed. Bovendien hebben ze een landschappelijke waarde. De kreken, die nu niet echt opvallen, verdienen het om beter zichtbaar en toegankelijk te zijn. En om ze beter te benutten. Dat geldt uiteraard ook voor de kreken in de buurt van Ooltgensplaat.

“Goed dat er aandacht voor is”, zegt Stehouwer. “Ook vanuit de provincie en de gemeente. Kreken zijn resten van het verleden. In de tijd van de ruilverkaveling

lagen ze in de weg, maar nu is er behoefte aan waterberging en aan zoet en schoon water. Door het aanleggen van natuurvriendelijke oevers gaat de waterkwaliteit omhoog. Zo geef je kreken een nieuwe functie, ook een recreatieve door wandel- en fietsroutes. Je maakt er kreken 2.0 van.” Een ander project van de erfgoedlijn is het markeren van de kreken met naamstenen.

St. Elisabethsvloed

Dit jaar is het 600 jaar geleden dat de St. Elisabethsvloed grote delen van Zuidwest-Nederland wegvaagde. Waterschap Hollandse Delta staat daar, samen met andere waterschappen, bij stil met een digitaal bezoekerscentrum, dat medio mei opengaat. Ook staan waterwandelingen in Dordrecht en een lezing over de Grote Waard op het programma.

Boswachters Justin Haaij en Vera Willemsen bij de hand(wiel)pomp die in de plaats is gekomen van de Bosmanmolen.

Natuur en cultuur

Historie en natuur maken de Weel uniek

Hoor, de specht. Kijk, wilde eenden. Ijsvogels zijn er ook geregeld te zien, evenals krakeenden, futen en blauwborsten in het riet. Boswachter beheer Justin Haaij noemt ook nog de roerdomp en de wintergasten zaagbek, wintertaling en smient. "En dat is nog maar een greep... De Weel is echt een pareltje."

De Weel is een wiel, een restant van een kolkgat. Hier brak de dijk, de Oudelandsedijk ten westen van Ooltgensplaat, eeuwen geleden door. "De geschiedenis is hier goed zichtbaar", zegt boswachter publiek Vera Willemsen. "Tegelijk is het een gebied met grote natuurwaarden. Er zit zout in de bodem, waardoor je hier naast 'zoete' ook 'zoute' vegetatie hebt. Dat zorgt voor een grote variatie aan dieren, zoals insecten, amfibieën en vogels."

Haaij en Willemsen zijn boswachters in dienst van Staatsbosbeheer, de grootste natuurbeheerder op Goeree-Overflakkee.

Naast de Weel beheert Staatsbosbeheer in de polders rond Ooltgensplaat ook bijvoorbeeld het Grootte Gat, eveneens een overblijfsel van een dijkdoorbraak, en een aantal kreken, zoals de Galathese Kreek en de Magdalenakreek.

"Een deel wordt gehooid, terwijl we een ander deel laten begrazen", zegt Haaij over het beheer van het gebied rond de Weel. "Door te hooien, verschraal je de grond, waardoor orchideeën de kans krijgen om te groeien. Aan de andere kant levert begrazing pollen op, die broedvogels trekken. Zo creëer je meer variatie. We werken nauw samen met het waterschap, dat het waterpeil regelt en de plas gebruikt als waterberging."

Stop en ontdek

De geschiedenis en de natuur maken de Weel tot een unieke locatie. Een locatie die best wat meer aandacht mag krijgen van recreërende fietsers en wandelaars. Vera Willemsen: "Dit is een prachtige plek om even te stoppen en te ontdekken. Het plan is om een informatiepaneel neer te zetten, zodat je weet waar je naar kijkt, én een Bosmanmolen. Tot 2002 stond hier zo'n molen, dus als er weer een exemplaar komt te staan, herstellen we de cultuurhistorie en zorgen we voor meer beleving."

De plannen bevinden zich in de verkennende fase en vallen binnen het kader van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee.

'De natuur is hier heel divers en vogelrijk'

Eén groot vogelparadijs. Dat is het Krammer-Volkerak, waar de waterkwaliteit de laatste jaren sterk is verbeterd. Waar zich een onderwateroerwoud heeft ontwikkeld, evenals een rijk bodemleven en een gevarieerde visstand. En ja, dat trekt heel veel vogels van diverse pluimage.

Dirk van Straalen noemt een paar soorten: de zeearend, de grote zilverreiger, de lepelaar, de ijsvogel, de geoorde fuut en – in de winter – de ijsduiker. Van Straalen heeft er kijk op, want hij is ecooloog en vogelonderzoeker. Ook is hij voorzitter van de Werkgroep Zeearend Nederland en telt hij, als lid van Natuur- en Landschapsbescherming Goeree-Overflakkee (NLGO), al meer dan twintig jaar elke maand watervogels.

"Dit is een gebied in ontwikkeling", zegt hij boven op de uitkijktoren net ten noordoosten van Ooltgensplaat. "Droeger had je hier eb en vloed, nu is het water zoet. Kijk, aan de overkant heb je een bos. Daar heeft de zeearend zijn nest. Wist je dat zo'n nest gerust twee bij

twee meter groot kan zijn en meer dan 300 kilo kan wegen?"

Visitekaartje

Danaf de toren kijk je uit over de Hellegatsplaten. "Een eyecatcher als je Goeree-Overflakkee op rijdt. Je ziet de oerossen – heckrunderen eigenlijk – en de lepelaars. Een visitekaartje", zegt Van Straalen. "Er zijn ook drie vogelkijkhutten. Dogelboulevard? Ja, die naam is bedacht voor een breed publiek, met de zeearend als boegbeeld."

Twee natuurgebiedjes bij Ooltgensplaat herinneren aan dijkdoorbraken: het Groote Gat en de Weel. "Het Groote Gat is een zoetwaterplas met riet en

bosschages. Er loopt een wandelpad doorheen. Je kunt er bijvoorbeeld de roerdomp zien, als je geluk hebt. De Weel is te vinden aan de Oudelandsedijk, een bloemendijk. Het zijn snippertjes natuur die het gebied kenmerkend maken." Dirk van Straalen noemt ook nog het gors bij de uitgang van de haven. En het bos: "Leuk om er met je hond te gaan wandelen."

Verwondering

Maar, vindt de vogelonderzoeker, het is vooral het buitendijkse gebied dat de natuur rond Ooltgensplaat interessant maakt. "Heel divers en vogelrijk. Op wereldniveau is het niet meer dan een snippertje, maar hier zie je wel duizenden vogels. Niet voor niets kom je steeds meer mensen tegen met een verrekijker... Het is goed te beseffen hoe belangrijk de natuur is voor de opvang van CO₂, voor schone lucht en dierenleven, voor balans in de leefomgeving, rust, inspiratie, verwondering... In combinatie met het opgeknapt fort en de aandacht voor de leefomgeving, cultuurhistorie en het ontstaan van Goeree-Overflakkee in het raadhuis, is Ooltgensplaat straks een uitstekende locatie voor dagrecreatie."

Ook puzzelend leer je de Plaet kennen

Ontmoet de doedelzak spelende Oeltgen Pieper. Kom meer te weten over Pieter Bigge. Ga op Flakkeese les, versla Napoleon op het fort en ontdek of Sint Odulphus de Doorstraat-huizen echt kan laten praten. Daal dijken af en slalom door straten: de puzzeltocht van Ooltgensplaat biedt een leuk en leerzaam dagje uit.

De wandelpuzzeltocht is ontwikkeld door het Streekmuseum Goeree-Overflakkee. Het boekje is te koop bij Dlieto, supermarkt Coop, het weeghuisje, in de museumwinkel en via de webshop van het museum: www.streekmuseum.nl.

Over het fort valt van alles te leren

Simon de Chirurijn, Mie de Wasvrouw, Pim de Plaagsoldaat. Aan de hand van deze en andere karakters kunnen basisschoolleerlingen van alles leren over Fort Prins Frederik.

Het lesprogramma 'Vrienden van het Fort Prins Frederik op Goeree-Overflakkee' is vers van de pers. En dat geldt ook voor drie andere lesprogramma's. Die gaan over de visserij, de havenkanalen en de bunkerroute op De Punt bij Ouddorp. De lesprogramma's zijn door Kunstgebouw ontwikkeld in het kader van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee.

Het lesprogramma over het fort bestaat uit drie lessen voor leerlingen van de groepen 3 en 4. Ze krijgen een filmpje te zien, waarin ze kennismaken met verschillende bewoners van het fort. Soldaten natuurlijk, maar ook bijvoorbeeld een bakker, een smid, een duivenmelker en de beheerder van het kruitmagazijn. Meer te weten komen over al die beroepen gebeurt met behulp van allerlei voorwerpen in een soldatenkist. De leerlingen gaan ook op bezoek bij Fort Prins Frederik en tot slot bouwen ze zelf een fort.

Het lesprogramma over het fort is te vinden op de website van de dorpsraad van Ooltgensplaat: www.dorpsraadooltgensplaat.nl.

Sporen van heel lang geleden

Ooltgensplaat is eind vijftiende eeuw ontstaan. Toch was er al eerder bewoning in de directe omgeving. Hoe weten we dat?

Amateurarcheologen vonden in 1979 aan de oever van het Volkerak, vlak bij Fort Prins Frederik, bewoningssporen uit de dertiende en veertiende eeuw. Het ging om de resten van twee huizen of boerderijen, opgebouwd uit veenzoden, met een houten wand, een rieten dak en een stookplaats in het midden. Naast duizenden scherven van aardewerk, voedselresten, restanten van leren schoeisel, gespen en andere sieraden.

Hoe de nederzetting heette, is niet bekend. Het gebied staat op oude kaarten aangeduid als Berwoutsmoer. Het was een niet bedijkt eilandje, dat bij uitzonderlijk hoog water overstroomde. De bewoners hielden zich vooral bezig met de winning van turf en zout.

Is er nog wat van te zien?

Nee, niet op de locatie zelf. Maar wel in het Streekmuseum Goeree-Overflakkee. Daar is een deel van de archeologische vondsten te zien én een maquette van Berwoutsmoer. Aan de Steigerdijk in Ooltgensplaat staat een informatiepaneel.

Meestal schijnt de zon in Ooltgensplaat...

D.l.n.r. Jeanne, juniorreporter van de erfgoedlijn, Eleena, Claire en Aukje

Hoi, ik ben Jeanne Huizer en ik ben op een zonnige zaterdagmiddag op bezoek geweest in Ooltgensplaat bij Eleena (12) en Claire (10) van Enthoven. Het vriendinnetje van Claire, Aukje (10) was er ook gezellig bij. Adriaantje, de moeder van Claire en Eleena, zit in de dorpsraad van Ooltgensplaat.

Ik heb hen geïnterviewd om te weten te komen hoe het is om in Ooltgensplaat te wonen. Ze hebben verteld over het fort, ze skeeleren of mountainbiken daar

regelmatig voorbij. Ze vinden het fort mooi en goed opgeknapt. Feitje wat ze mij vertelden: in de oorlog probeerden Duitse soldaten de letters van het fort af

te schieten, want ze verveelden zich...

Ze vinden het erg gezellig om in Ooltgensplaat te wonen. Er zijn altijd allerlei leuke activiteiten waar je aan mee kan doen, en meestal schijnt de zon wel, zei Claire. Eleena vindt het centrum het leukste plekje van het dorp. Ze fietsen elke dag langs het weeghuisje als ze naar school gaan. Het weeghuisje is een historisch plek in het dorp en het is gefestaureerd. Het is soms open voor het publiek. Je kan daar dan koffie en wat lekkers halen.

Claire en Eleena missen niks in het dorp en vinden dat Ooltgensplaat eigenlijk

Duitse soldaten probeerden de letters van het fort te schieten...

alles wel heeft. Eleena woont liever in Ooltgensplaat dan in Rotterdam of zo, want de stad is ze niet gewend. In het dorp ken je bijna iedereen, in de stad niet. Ik zou persoonlijk ook in Middelharnis willen blijven wonen ;).

Veel te doen

Ze doen soms klusjes voor de buurman; boodschappen doen, bijvoorbeeld. Op dinsdag halen ze vaak een visje, ook voor hun opa. Je kan ook sporten in Ooltgensplaat. Zoals voetbal, tennis, gym, dansles, boxen, karate, er is genoeg keus! Er is in Ooltgensplaat in ieder geval veel te doen en het is een gezellig dorpje.

Ik heb veel geleerd over Ooltgensplaat. Ik wil Eleena, Claire en Aukje bedanken voor het interview, ik vond het heel gezellig!

Daar schrik je wel even van...

Die middag heb ik ook een deel van de Kunstkruielroute gelopen, dat was heel interessant. Overal in het dorp liggen een soort ijzeren tegels met daarop een nummer, een letter en het wapen van Ooltgensplaat. Ook is er op te zien hoe hoog het water stond, toen met de Watersnoodramp in 1953. Daar schrik je wel even van... De Kunstkruielroute liggen zo'n beetje door het hele dorp en vooral bij de Ring en daaromheen.

Ik vind het zelf heel goed dat dit gemaakt is, want dan blijft de Watersnoodramp in herinnering en vergeten mensen het niet. Ook dit vond ik heel leuk om te doen en ik ga de route nog een keer helemaal lopen, want ik heb hem maar voor de helft gedaan. Dan kan ik gelijk de puzzel oplossen, want al die letters op de tegels vormen samen een woord.

Groetjes Jeanne

Colofon

Deze Erfgoedpecial is een uitgave van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee en mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van de provincie Zuid-Holland en Eilandmarketing Goeree-Overflakkee.

Redactie:

Kees van Rixoord
Jeanne Huizer

Redactiecommissie:

Mirna Bogert
Patty van der Kleij
Hans Lammers
Evelien Masselink
Caroline Melissant
Kees van Rixoord

Illustraties

Sam Fish
Martijn Lambert, gemeente
Goeree-Overflakkee
Provincie Zuid-Holland
Kees van Rixoord
Stichting Historische Schepen
Ooltgensplaat
Streekarchief Goeree-
Overflakkee
Wim van Dossen
Waterschap Hollandse Delta

Bladmanager/acquisitie:

Harold Sturm

Dormgeving:

Manon de Vos-Thijssen
Klazina Tanis

Productie:

EILANDEN-NIEUWS

April 2021

Dit magazine is mede mogelijk gemaakt door:

Gratis brochure 'Trek eropuit naar de havenkanalen'

Eén gratis exemplaar tegen inlevering van deze bon bij:

- Het DUU Inspiratiepunt in Ouddorp
- Musea op Goeree-Overflakkee
- De Menheerse Werf
- Het weeghuisje in Ooltgensplaat

Geldig tot en met 30 juni 2021

Gratis routekaart Geschenkwoningen en de Watersnoodramp 1953

Eén gratis exemplaar tegen inlevering van deze bon bij:

- Het DUU Inspiratiepunt in Ouddorp
- Het gemeentehuis in Middelharnis
- Musea op Goeree-Overflakkee
- Bibliotheken op Goeree-Overflakkee
- Het weeghuisje in Ooltgensplaat

Geldig tot en met 30 juni 2021

